

पुणे महानगरपालिका कर्मचाऱ्यांचे मुखपत्र

कल्याणवार्ता

• वर्ष २ रे • अंक : १४ • नोव्हेंबर, २००८ • पृष्ठे ४

इंटरनेट आवृत्ती - www.punecorporation.org

औषधविरहित जीवनशैली शक्य - डॉ. शृंगला

महापालिका अधिकारी/सेवकांसाठी तणाव विरहित व औषधमुक्त जीवनशैली या विषयावर दिनांक १५/११/२००८ रोजी दुपारी ४ वाजता कॅ. वडके सभागृह येथे प्रशिक्षण शिबीर आयोजित करण्यात आले होते. सदर शिबीरास नॅशनल एज्युकेशन संस्थेच्या डॉ. शृंगला व त्यांचे सहकारी श्री. राजेश सांगोडे उपस्थित होते. शिबीराच्या सुरुवातीस श्री. शिवाजी डॉडकर, कामगार कल्याणाधिकारी यांनी डॉ. शृंगला व त्यांचे सहकारी यांचे पुष्पगुच्छ देवून स्वागत केले. तसेच, सदर शिबीर आयोजनाचा उद्देश स्पष्ट करताना या शिबीराच्या माध्यमातून तणावविरहित व औषधमुक्त जीवन कसे जगावे हे शिकण्यास मदत होईल. तसेच, शिबीरामुळे सेवकांची कार्यक्षमता निश्चित वाढेल असा आशावाद त्यांनी व्यक्त केला. त्यानंतर शिबीरामध्ये डॉ. शृंगला यांनी तणाव व औषधमुक्त जीवनशैली अंगिकारून वृद्धिंगत करण्यासाठी प्रशिक्षणार्थींना मार्गदर्शन केले. व्यायाम आणि आहार यांचा समतोल राखल्यास औषधविरहित जीवनशैली शक्य आहे. परंतु सध्याच्या धावपळ आणि धकाधकीच्या जीवनात कामाचा व्याप, आर्थिक, कौटुंबिक, सामाजिक, वैयक्तिक विचारसरणी आणि जडलेल्या सवयी, इत्यादी कारणांमुळे मानसिक ताण वाढत आहे. मानसिक ताण हा आजार नाही. त्यामुळे त्यावर उपाय करण्यापेक्षा मानसिक ताण निर्माण होणार नाही किंवा झाल्यास औषधाशिवाय कमी कसा करावा या अनुषंगाने डॉ. शृंगला

यांनी मार्गदर्शन केले. त्यामध्ये उच्च रक्तदाब, मधुमेह, मणकादाह, अल्पकालीन विस्मृती, झोप न लागणे, भूक न लागणे, अपचन, अर्धशिशी, चिडचिडेपणा, इत्यादी शारीरिक आणि मानसिक समस्या ताणतणावामुळे उद्भवतात. परिणामी व्यक्तीची कार्यक्षमता कमी होते.

वरील व्याधींवर मात करणेसाठी डॉ. शृंगला यांनी सप्तसूत्री विषद केली. १) चालणे, २) योगासने, ३) प्राणायाम, ४) अँक्युप्रेषर, ५) चुंबकीय पध्दती, ६) वनौषधी व

७) सकारात्मक विचारसरणी. ताणतणावावर अन्य छोटे छोटे उपचार करणे शक्य असल्याचे त्यांनी आपल्या मार्गदर्शनात स्पष्ट केले. यामध्ये मसाज, वॉटर ड्रीप थेरेपी, ध्यानधारणा, संगीत, सुगंध, टाळ्या वाजविणे, हसणे, रडणे, इत्यादीद्वारे तणावमुक्त होवू शकतो. यासाठी आपला मनोनिग्रह हवा व प्रामुख्याने आरोग्य निरोगी व निरामयी होण्यासाठी आपल्या दैनंदिन जीवनशैलीमध्ये जाणीवपूर्वक, सकारात्मक बदल करणे आवश्यक आहे. त्यासाठी तुमच्या दैनंदिन व्यापातून एक तास स्वतःच्या आरोग्यासाठी अनिवार्यपणे देणे आवश्यक आहे. मला वेळ नाही ही कुचकामी सबब कोणत्याही परिस्थितीत पुढे करण्यात येवू नये. त्याशिवाय स्वयंपाकघरातून बऱ्याच वस्तू वा पदार्थ आपल्या नित्य सेवनात जाणीवपूर्वक नैसर्गिक स्वरूपात आणल्यास अनेक व्याधींवर सहजपणे मात करता येणे शक्य आहे.

वरील सप्तसूत्रीबाबत अधिक माहिती देताना डॉ. शृंगला यांनी काही प्रात्यक्षिके करून कार्यपध्दती समजावून सांगितली. यामध्ये सकाळी सूर्योदयापूर्वी वा नंतर एक तास या दोन तासांपैकी कोणतीही ४० मिनिटे चालणे आवश्यक आहे. यामध्ये सुरुवातीची १० मिनिटे वार्मअप, पुढील १० मिनिटे वेगाने चालणे, त्यापुढील १० मिनिटे हातांच्या वेगवान हालचाली करीत चालणे व शेवटची १० मिनिटे संध गतीने चालावे. अशा प्रकारे किमान दररोज ४० मिनिटे नियमितपणे चालणे अतिशय उपयुक्त ठरते. तदनंतर १०-१५ मिनिटे योगासने करावीत. योगासनांमुळे शरीरातील अंतर्गत अवयवांना व्यायाम मिळतो. प्राणायाम १०-१५ मिनिटे करावे. यासाठी मा. रामदेवजी बाबा यांचे व्याख्यान, पुस्तक, सीडी किंवा प्रशिक्षकामार्फत प्रशिक्षण घेवून प्राणायाम तांत्रिकदृष्ट्या योग्य करणे उपयुक्त आहे. यामुळे श्वसन यंत्रणा सक्षम होवून रक्ताभिसरण उत्तम होईल. अँक्युप्रेषरमध्ये शरीराचा एखादा अवयव दुखत असल्यास त्याचा मुळ बिंदू निश्चित करून त्या ठिकाणी योग्य पध्दतीने दाब दिल्यास वेदना निश्चित कमी होतात. त्यासाठी मुळ बिंदूचा शोध घेवून योग्य प्रकारे दाब देण्याबाबत मार्गदर्शन केले. आपण आयुष्यातील प्रत्येक दिवशी निसर्ग नियमानुसार किमान ७-८ तास झोप घेणे आवश्यक आहे. झोपेमुळे दैनंदिन कामामुळे झालेली शरीराची झीज भरून निघते आणि विश्रांतीमुळे सर्व अवयव पुन्हा दुसऱ्या दिवशी कामासाठी ताजेतवाने होतात. हे करत असताना चुंबकीय शक्यते वापर केल्यास त्याचे अत्यंत चांगले परिणाम दिसून येतात. चुंबकीय शै्या आपण घरी बनवू शकतो, याचेही मार्गदर्शन आणि प्रात्यक्षिक त्यांनी वर्गामध्ये केले. औषधी वनस्पतीबाबत मार्गदर्शन करताना दररोज १-२ लसणाच्या पाकळ्या सकाळी खाव्यात, दूध व दुग्धजन्य पदार्थ, तुळशीपान, आले, कडीपत्ता, कडधान्य, चिंच, गुळ यासारखे पदार्थ सेवनत असावेत.

सर्वात शेवटी सकारात्मक विचारसरणी ही माणसाच्या निम्न्या व्याधी दूर करते. व्यक्तीने प्रत्येक गोष्टीकडे सकारात्मक दृष्टिकोनातून पाहिल्यास तिला सर्व जग आणि प्रत्येक गोष्ट सुंदर दिसते. सकारात्मक वृत्तीमुळे व्यक्तीच्या विचारसरणीला पूरक शक्ती मिळून धार येते. याचे परिणाम व्यक्तीच्या मानसिक विचारांवर होवून शरीरातील अवयव त्याप्रमाणे त्या व्यक्तीच्या कार्यास प्रतिसाद देतात आणि अतिमतः ती व्यक्ती आपली कार्यक्षमता वाढवून आपले ध्येय साध्य करू शकते.

वरीलप्रमाणे सप्तसूत्रीचे महत्व विषद करताना ही सप्तसूत्री म्हणजे आपल्या शरीराची सात कवचे आहेत. या कवचांना भेदून कोणताही आजार व्यक्तीपर्यंत पोचणे दुरापास्त असते. त्यासाठी या सप्तसूत्री सर्वांनी नियमितपणे अंगिकारल्यास तणावविरहित व औषधमुक्त जीवन जगणे शक्य असल्याचे डॉ. शृंगला यांनी आपल्या मार्गदर्शनामध्ये नमूद केले. शेवटी डॉ. शृंगला यांचे आभार मानून प्रशिक्षण शिबीर संपन्न झाले. हे शिबीर यशस्वी होण्यासाठी सल्लागार (कामगार) कार्यालयाने विशेष परिश्रम घेतले.

योग प्रसार क्षेत्रीय कार्यालय स्तरावर होणे आवश्यक

महापालिका व पतंजली योग समिती, पुणे यांचे संयुक्त विद्यमाने परमपूज्य रामदेवजी बाबा यांचे उपस्थितीत दिनांक १८/१०/२००८ रोजी योग, प्राणायाम, आरोग्य जनजागरण शिबीर पं. नेहरु स्टेडियम येथे आयोजित करण्यात आले होते. या कार्यक्रमास महापालिका, शिक्षण मंडळ व पीएमपीएमएलचे अधिकारी व सेवक आणि पुणेकर नागरिक मिळून जवळपास २०,००० शिविरार्थी सहभागी झाले होते. या भव्य कार्यक्रमाच्या आयोजनासाठी पुणे महापालिका अधिकारी आणि पतंजली योग समितीच्या पदाधिकाऱ्यांची संयुक्त समन्वय समिती गठित करण्यात आली होती. या समितीने अहोरात्र अथक परिश्रम करून जनजागरण अभियान यशस्वी

करणामध्ये मोलाचा वाटा उचलला. या समन्वय समितीच्या सदस्यांचे आभार मानणेसाठी प्रमाणपत्र वितरण कार्यक्रम दिनांक ११/११/२००८ रोजी मा. महापालिका आयुक्त यांचे अध्यक्षतेखाली आयोजित करण्यात आला होता.

कार्यक्रमाच्या सुरुवातीस पतंजली योग समितीचे श्री. हरिभाई शाह, कॉर्पोरेट सदस्य व श्री. दादा जोशी यांचा शॉल व पुष्पगुच्छ देवून प्रातिनिधीक स्वरूपात मा. महापालिका आयुक्त यांचे हस्ते सत्कार करण्यात आला. याशिवाय मा. मुक्ता मनोहर, सरचिटणीस, पुणे मनपा कामगार युनियन व मा. राजकुमार गायकवाड, वरिष्ठ पोलिस निरीक्षक, स्वारागेट पोलिस स्टेशन यांना पुष्पगुच्छ देवून गौरविण्यात आले. या कार्यक्रमाच्या प्रास्ताविकामध्ये बोलताना मा. नंदकिशोर जगताप, सल्लागार (कामगार) यांनी मा. महापालिका आयुक्त यांचे मार्गदर्शनाखाली गठित करण्यात आलेल्या समन्वय समितीच्या योगदानाचे अभिनंदन करून सर्वांचे प्रशंसातर्फे आभार मानले. आपल्या मनोगतामध्ये बोलताना श्री. हरिभाई शाह यांनी सांगितले की, या कार्यक्रमास सकारात्मक प्रतिसाद मिळाला, याचे श्रेय महापालिका अधिकारी आणि पतंजली योग समितीच्या कार्यकर्त्यांना आहे. मा. महापालिका आयुक्त यांच्या पुढाकाराने आयोजित या शिबीराचा लाभ महापालिका अधिकारी/कर्मचाऱ्यांना निश्चितपणे होईल, असेही त्यांनी नमूद केले.

आपल्या मार्गदर्शनपर भाषणामध्ये महापालिका अधिकारी/कर्मचारी पुणेकर नागरिकांना नागरी सेवा सुविधा पुरविण्याचे काम करतात. या नागरी सोयीसुविधा पुरविताना अधिकारी/कर्मचाऱ्यांना सातत्याने मोठ्या प्रमाणावर ताणतणाव येतो. या ताणतणावाचे व्यवस्थापन योग्य प्रकारे करणे शक्य व्हावे यासाठी मा. रामदेवजी बाबा यांचे मार्गदर्शन निश्चित उपयुक्त ठरेल असे मा. प्रवीणसिंह परदेशी, महापालिका आयुक्त यांनी प्रतिपादन केले. या शिबीरामध्ये करण्यात आलेले मार्गदर्शन अधिकारी/कर्मचाऱ्यांचे मन आणि शारीरिक स्वास्थ्य राखण्यास निश्चित फलदायी होईल. तथापि, अशा प्रकारची शिबीरे सर्व क्षेत्रीय कार्यालयांमध्ये दैनंदिन स्वरूपात सुरू होणे आवश्यक असल्याचे मत मा. आयुक्त यांनी व्यक्त केले. तसेच, पतंजली योग समिती आणि महापालिकेवर ही जबाबदारी असल्याचे त्यांनी सांगितले. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन श्री. शिवाजी डॉडकर, कामगार कल्याणाधिकारी यांनी केले. यानंतर उपस्थितांना चहापान देवून कार्यक्रम संपन्न झाला.

वेळेचे व्यवस्थापन

प्रत्येक काम विहित वेळी पूर्ण व्हावे, अशी अपेक्षा असते. काम पूर्ण करण्यासाठी उपलब्ध साधनसामग्री व वेळ यांचा समन्वय साधावा लागतो. कामास जादा वेळ लागला तर उपलब्ध आर्थिक तरतुद कमी पडणार. या जादा वेळेचा व रकमेचा खर्च टाळण्यासाठी विहित कालावधीत काम पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

प्रत्येक कार्यामध्ये अनेक कृती एकमेकांवर अवलंबून असतात. त्यामुळे प्रत्येक काम ठरलेल्या कालावधीमध्ये पूर्ण होणे आवश्यक असते. उदा. स्थानिक स्वराज्य संस्थेस परिवहन सेवा सुरु करावयाची आहे. त्यासाठी अनेक बाबींची पूर्तता होणे आवश्यक असते. प्रवासी वाहने, चालक, वाहक, कार्यालय, आर्थिक तरतुद, कुशल मनुष्यबळ व तदनुषंगिक बाबी, सर्वात महत्त्वाचे पूर्वनियोजन व उद्दिष्टपूर्तीसाठीचा कालावधी या बाबी आहेत. प्रत्येक बाबीची स्वतंत्रपणे कार्यवाही करता येणे शक्य आहे. कारण वरील सर्व बाबींची घमांतर अंमलबजावणी करणेकामी पूर्वनियोजन लागते. पूर्वनियोजनानुसार पूर्तता झाल्यास सक्षम परिवहन सेवा वेळेवर सुरु करणे शक्य होते.

वेळ ही खरे तर एक गंमतीची बाब आहे. कारण वेळ पैशाप्रमाणे बँकेत किंवा इतरत्र जमा करता येत नाही या कच्च्या मालाप्रमाणे साठविता येत नाही. तुमची इच्छा असो वा नसो तुमचा वेळ खर्च होतोच. वेळेला यंत्रप्रमाणे चालू बंद करता येत नाही, व्यक्तीप्रमाणे बदलता येत नाही. वेळेला बंधन घालता येत नाही. वेळ आपल्या अस्तित्वातील स्वयंभू, अविचलित व लवचिकता नसलेला एक घटक आहे, वेळ अतिशय दुर्मिळ घटक असून, त्याचे योग्य व्यवस्थापन केले नाही तर इतर कोणतेही व्यवस्थापन करणे शक्य होत नाही. यामुळे वेळेचे व्यवस्थापन सर्वात मुलभूत व महत्त्वाचे आहे.

काम करण्यापूर्वी परिपूर्ण व अष्टावधान राखून विचार करणे आवश्यक आहे. सर्व कृतींचे सुयोग्य नियोजन केल्यास वेळेचे व्यवस्थापन सहजपणे होईल. सतत कामात व्यस्त असण्यासारखी सोपी आणि कुठल्याही बाबतीत परिणामकारक असण्याएवढी अवघड बाब नाही. व्यवस्थापकीय कामामध्ये सर्वात कठिण व महत्त्वाचे काम म्हणजे वेळेचे नियोजन होय. जे व्यवस्थापनाकडून प्राधान्याने अपेक्षित केले जाते.

कर्मचाऱ्यांच्या प्रत्येक क्षणाची मालक किंमत मोजत असतो. म्हणून कर्मचाऱ्यांचे बंधनकारक कर्तव्य आहे की, त्याने संस्थेस आपला पूर्ण वेळ, वेळेचा अपव्यय न करता कोणत्याही कारणाशिवाय देणे ही त्याची मुलभूत जबाबदारी आहे. त्यासाठी त्याने संस्थेस वाहून घ्यावे, संस्था मोठी झाली तर कामगार मोठा होणार आहे. संस्थेपेक्षा कोणीही मोठा असू शकत नाही, याचे भान ठेवून कर्तव्यपूर्तीसाठी कार्यरत रहाणे अनिवार्य आहे. या पार्श्वभूमीवर वेळेचा अपव्यय होण्यास कारणीभूत असलेल्या घटकांचा अभ्यास करताना प्रसंगी विविध जबाबदाऱ्या स्विकारणे, त्यांची योग्य श्रमविभागणी करणे, त्यासाठी प्राधान्यक्रम ठरविणे, वेळेवर आणि अचूक निर्णय घेणे, नियोजन करणे, कर्मचाऱ्यांचा सुयोग्य उपयोग करणे घेणे, उद्दिष्ट निश्चित करणे त्याची पूर्तता जबाबदारीने करणे, समस्या समर्थपणे सोडविणे, वेळीच योग्य कारणासाठी प्रोत्साहन देणे, सहकाऱ्यांशी संवाद साधून त्यांचेकडून काम करणे घेणे, हे अत्यंत कौशल्याचे काम असते. जेणेकरून व्यवस्थापन परिणामकारक आणि एकूणच कार्यालयाच्या प्रतिभेवर परिणामकारक होते. सेवक ज्या ठिकाणी ज्या परिस्थितीत काम करतात तेथील उपलब्ध साधनसामग्री, सोयीसवलती, वातावरण या सर्व बाबींशी निगडित राहून समर्थपणे सकारात्मक कार्य केल्याने, त्याचे व्यवस्थापकीय मूल्य निश्चितच वाढते.

व्यवस्थापन प्रक्रियेमध्येही महत्त्वाच्या घटकांची हाताळणी करताना प्रथम संस्था सार्वजनिक की खाजगी आहे याचा आणि त्या अनुषंगाने दैनंदिन काम करताना व्यवस्थापकीय प्रक्रियेमध्येही विविध स्तर, अडचणी आणि परिणामकारक घटकांचा विचार करणे अत्यंत आवश्यक आहे. या सर्व बाबींचा विचार करून पूर्वनियोजन, संघटन, मार्गदर्शन, प्रसंगी सकारात्मक अंमलबजावणी, त्या अनुषंगाने नियंत्रण आणि सुसंवाद या घटकांचा उत्तम परिपाक होणे आवश्यक असते. दैनंदिन कामकाजाचे पूर्वनियोजन करताना प्रथम उद्दिष्ट, त्यानंतर त्याचा प्राधान्यक्रम, उपलब्ध साधनसामग्री, मनुष्यबळ, मनुष्यबळातील विविधता, आर्थिक तसेच मुलभूत घटकांची उपलब्धता या सर्व बाबींचा साकल्याने, एकत्रितपणे विचार करावा लागतो. बहुसंख्य वेळा पूर्वनियोजन करूनही व्यवस्थापकीय साखळीतील एखादा दुवा कच्चा राहिल्यास वा त्याने वेगळा विचार केल्यास पूर्ण संघटित गटावर त्याचा विपरित परिणाम होतो. यासाठी स्वतंत्रपणे वेगळा विचार करून पूर्वनियोजन करावे लागते, हे अनुभवातून प्रकट होते. व्यवस्थापनशास्त्रात इतरांना दोष देणे ही आरोपदायी विचारसरणी नाही. म्हणून अनुभवातून शिकून, झालेल्या चुका पुन्हा होणार नाहीत ही दक्षता घेवून भविष्यातील नवीन आव्हानांसाठी समर्थपणे उभे रहाणे हे सकारात्मक, सक्षमपणाचे द्योतक आहे. त्या दृष्टीने एकूणच वातावरण असणे अपरिहार्य आहे. वेळेचे व्यवस्थापन करताना संस्था आणि संस्थेच्या हिताला प्राधान्यक्रम असणे अपरिहार्य आहे. अंतिमतः नैसर्गिक न्यायतत्वाप्रमाणे योग्य वेळी योग्य तो न्याय त्या त्या ठिकाणी त्या त्या कर्त्याला आणि पर्यायाने त्या संस्थेला भोगावा लागतो, हे निश्चितच आहे. शहरातील नागरिकांना उत्तम दर्जाच्या नागरी सुविधा वेळेवर देण्यासाठी आपण आहोत, याचे भान ठेवून, वरिष्ठांपासून कनिष्ठांपर्यंत सर्वांनी काम केल्यास निश्चितच याचे चांगले परिणाम दिसून येतील. त्यासाठी वेळेचे पूर्वनियोजन अत्यंत अपरिहार्य आहे. प्रत्येकाने विहित पूर्ण वेळ पूर्ण क्षमतेने व दिलेल्या सूचनांप्रमाणे काम करणेसाठी लावणे हेच वेळेचे सर्वोत्तम व्यवस्थापन आहे.

सन २००८-०९ या आर्थिक वर्षात कामगार शिक्षण वर्गात ५१ व ७२ चे दिनांक १ जुलै ते १४ ऑगस्ट २००८ या कालावधीत आयोजन करण्यात आले होते. प्रशिक्षण वर्गाचा एक भाग म्हणून उत्तर भारतातील अमृतसर, चंदिगड, शिमला व दिल्ली महापालिकेस भेटीसह शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले होते. सदर कालावधीमध्ये दिनांक २६/९/२००८ रोजी प्रशिक्षण दौऱ्यातील प्रशिक्षणार्थींच्या बसला अपघात झाला. या अपघातादरम्यान आलेल्या थराक अनुभवाचा हा आलेख मांडण्याचा येथे प्रयत्न केला आहे :

नियोजित कार्यक्रमानुसार शुक्रवार दिनांक २६/९/२००८ रोजी सकाळी ११ वाजता मनालीहून आमची बस दिल्लीकडे रवाना झाली. अर्ध्या तासाच्या अंतरावर कुल्लू येथे जेवण व शॉल काखान्यामध्ये खरेदी करण्याचे नियोजित होते. सकाळी ११.३० च्या सुमारास आमच्या गाडीच्या समोरून ओव्हरटेक करणाऱ्या वॉल्वो बसला चुकविण्याकरिता ड्रायव्हरने बस डाव्या बाजूला घेतली. डाव्या बाजूला दरीचा भाग होता व उजव्या बाजूस डोंगर होता. ड्रायव्हरने नदीच्या बाजूस जास्त गाडी आणावयास नको ठरली, त्याचा अंदाज चुकला, गाडी जास्त डाव्या बाजूला घेतली गेली व पुन्हा रस्त्यावर आणण्यास ड्रायव्हर असमर्थ होता. गाडीच्या चाकाखालील मातीचा रस्ता खचला आणि पहाता गाडी खोल दरीमध्ये फेकळली. काय झालं हे कळायच्या आतच एखाद्या मिक्सरमध्ये घालून जोरात फिरवावे असे आम्ही सर्वजण गाडीमध्ये फिरू लागलो. काहीनी गाडीच्या एखाद्या भागाला घट्ट पकडून ठेवले, काहीना आधार न मिळाल्याने गाडीतच चक्राप्रमाणे फिरत राहिले आणि काहीजण गाडीच्या खुल्या भागातून बाहेर फेकले गेले. असं जाणवत होतं की, गाडी एखाद्या चेंडूप्रमाणे घर्गळत होती. तेवढ्यात गाडी पडण्याच्या दिशेमध्ये असलेल्या मोठ्या झाडाला धडकली व धडकेमुळे गाडीमधील काही लोक गाडीबाहेर अस्ताव्यस्त फेकले गेले. तरीही गाडी पलटी होण्याचे थांबले नाही. आणखी दोन पलट्या खालून पुन्हा चाकावर उभी राहिली. सर्वत्र शांतता पसरली व हळुहळू एकू येवू लागला गलगलाट, लोकांची हळहळ व आरडाओरडा. मला उठता येईना. मी काटेरी झुडपांमध्ये ना जमिनीवर ना आकाशात अशा तऱ्हेने पडलो होतो. माझ्या पाठीमध्ये जबर मुका मार लागला होता. मला श्वास घेता येईना. पाठीला बसलेल्या मारामुळे हुक भरलेली होती. माझ्यासमोर चौगुले उभा होता. तो लांबूनच हात देण्याचा प्रयत्न करत नसल्यामुळे थांबण्याचा इशारा केला बसलो. मागे वळून पाहिले तर माझ्या पाय दुमडून जणूकाही झोपल्याप्रमाणे होता. इकडे राजू आल्हाट दिडशे ते दोनशे फुटावर उभ्या असलेल्या लोकांकडे 'हेल्प, हेल्प' अशी मदत मागत होता. माझ्या समोर जणूकाही झालेच नाही अशा पध्दतीने चाकावर ती गाडी उभी होती.

**विजय कांबळे
कामगार शिक्षक**

होता. त्याला मी पडूनच बोलता येत व हळुहळू श्वास वाढवत उठून डोक्याकडे डोके करून वरच्या दिशेला अनिल कोळी मृतावस्थेत पडला होता. त्याला मी पडूनच बोलता येत व हळुहळू श्वास वाढवत उठून डोक्याकडे डोके करून वरच्या दिशेला अनिल कोळी मृतावस्थेत पडला होता. त्याला मी पडूनच बोलता येत व हळुहळू श्वास वाढवत उठून डोक्याकडे डोके करून वरच्या दिशेला अनिल कोळी मृतावस्थेत पडला होता.

मी हळुहळू प्रयत्न करून उभा राहिलो, स्वतःला तपासले. कोठेही रक्त आले नव्हते. काटेरी झुडपांमध्ये पडल्यामुळे जमिनीचा स्पर्शही मला झाला नव्हता. पण कमरेला व पाठीला चांगलाच मार लागलेला होता. मोबाईल फोनची रेंज मिळत नव्हती. समन्वयक श्री. खिलारी व कामगार शिक्षक श्री. घरडे यांचा ठावठिकाणा लागत नव्हता. मी हाताश झालो होतो. मी कसेती स्वतःला सावरले. माझ्या समोरील श्री. चौगुले उभे असल्यामुळे त्यांना घाबरू नका, लोकांना धीर देण्याबद्दल सांगितले. मी पुढे झालो तेंव्हा माझ्या पायथ्याला १० फुट अंतरावर श्री. वामन चरवड होते. त्यांच्या डोक्याला झाडाची फांदी लागल्याचे दिसत होते. गाडीमध्ये काही लोक होते. ते गाडीच्या खिडक्या तोडून बाहेर पडले. किरकोळ प्रमाणात का होईना प्रत्येकालाच मार लागलेला होता. श्री. बाबासाहेब गजधने बॅगांकडे लक्ष देत होते. तेवढ्यात मी पहातो तो माझ्या उजव्या हाताला १० फुट अंतरावर व गाडीपासून बारा फुट अंतरावर श्री. जगताप विठ्ठल दादू गंभीर जखमी होवून विव्हेळत पडले होते. त्यांना नंतर हॉस्पिटलमध्ये नेत असतानाच ते मरण पावले. श्री. चरवड यांना स्थानिक रहिवासी दवाखान्यात घेवून गेले. मी पडलेल्या जागेपासून माझ्या हाताच्या वरच्या दिशेला बारा ते पंधरा फुट अंतरावर श्री. गरुड अंकुश रामचंद्र ज्यांच्या डोक्याला जबर मार लागल्याने मरण पावले होते. माझ्यापासून डोक्याच्या दिशेला १५ फुटांवर व कोळीपासून ११-१२ फुटांच्या अंतरावर श्री. जोशी चिंतामन नरसिंह, त्यांच्या पायावर कदाचित गाडी आदळल्याने मृत्यूमुखी पडले होते. त्याच्यापासून वरच्या दिशेला २-३ फुट अंतरावर श्री. जावळकर यांच्या नाकावर व तोंडाला गंभीर जखम झाल्याने पडले होते. अशा प्रकारे सर्वत्र हाहाकार पसरला. सर्वांचाच धीर तुटला होता. म्हणून मी सर्वांना एक आवाज टाकला की, घाबरू नका, धीर धरा. जे चांगले आहेत त्यांनी जखमींना बाहेर काढण्याचा प्रयत्न करा. जे असहाय्य आहेत त्यांनी स्वतःहून स्वतःची काळजी घेवूनबाहेर पडा. असे सांगत मी स्वतः सर्वांना धीर देत वर पोहोचलो. तेवढ्यात दोन जणांनी मला गाडीमध्ये बसविले. आणखी काही जखमींना व्हॅन बसवून आम्ही कुल्लूच्या सिव्हिल हॉस्पिटलमध्ये पोहचलो. मी बसलेली व्हॅनही पंक्चर झाली. परंतु त्यांनी मला व बाळासाहेब गायकवाड यांना रिक्शांमध्ये बसवून दवाखान्यात पोहोचविले. नंतर हिमाचल प्रदेशचे व कुल्लूतील स्थानिक लोक आपल्या व्हॅनमध्ये जखमींना घेत होते. तेथील कार्यकर्ते आपल्या पाठीवरून जखमींना रस्त्याकडे आणत होते. खूप चांगली सोय तेथील लोकांनी जखमींसाठी केली, ही विस्मयकारण आहे नाही.

कुल्लूच्या सिव्हिल हॉस्पिटलमध्ये तेथील मुख्य सर्जन लक्ष घालून तपासणी करत होते. काहीच्या जखमांना टाके घालत होते. उपचार तातडीने उपलब्ध करून देण्याची व्यवस्था त्यांनी केली. हळुहळू सर्व जखमींना दवाखान्यात आणले. काही लोक कमी मार लागल्यामुळे अॅडमिट झाले नाहीत. परंतु रात्री मात्र सर्वजण अॅडमिट झाले. एक जखमी श्री. देवकर यांना कुल्लू व्हॅलीच्या खाजगी रुग्णालयात दाखल केले होते, तो ही मणक्याचे माकड हाड तुटल्याने गंभीर होता. सिव्हिल हॉस्पिटलमधील श्री. चरवड यांची तब्येत अधिक गंभीर झाली. म्हणून डॉक्टरांनी चंदिगडला हलविण्याचा सल्ला दिला. त्यामुळे श्री. चरवड व श्री. देवकर यांना रात्री ७-८ च्या दरम्यान चंदिगडच्या पीजीआय रुग्णालयात पाठविण्यात आले. त्यांच्यासोबत श्री. जाधव, श्री. बाबा गजधने व श्री. आदमाने यांना पाठविले. तेथील प्रशासनाने त्या दोघांना प्रत्येकी रु. दहा हजाराची मदत दिली.

त्या दिवशी संपूर्ण दिवस तेथील तहसिलदार श्री. शर्मा माझ्याबरोबर होते. त्यांच्यामार्फतच जखमींना रु. ५,०००/- तर बाकी सर्वांनाच रु. २,०००/- मदत देण्यात आली. बाकीच्या लोकांना विचारपूस करण्याच्या दृष्टीने त्रास होवू नये म्हणून मी पोलिस चौकशी, प्रसिध्दी माध्यमे, प्रेतांचे शवविच्छेदन, पंचनामा, प्रशासकीय विचारपूस यांना मी स्वतः सामोरा गेलो. पोलिसांना व प्रशासनास गाडीतील एकूण लोकांची संख्या व त्यांची नावे याची यादी लिहून दिली. प्रसिध्दी माध्यमाचे लोक जखमींना त्रास देत होते त्यांना बाजूला घेवून हवी ती माहिती सांगितली. पोलिस पंचनामा करून प्रेतांची ओळख पटवून देण्यात आली व प्रेतांकडील सर्व सामान मी व श्री. लोखंडेनी मिळून पान क्र. ३ पहा

सेवापूर्ती समारंभ संपन्न

महापालिकेच्या सेवेतून सेवानिवृत्त होणाऱ्या वर्ग १ ते ४ मधील अधिकारी/कर्मचाऱ्यांसाठी सेवापूर्ती समारंभ दरमहा प्रशानातर्फे आयोजित करण्यात येतात. कामगार प्रशिक्षण वर्ग योजनेतर्गत प्रशिक्षण दौऱ्यावरील प्रशिक्षणाधीन्या बसला दिनांक २६/९/२००८ रोजी कुलू येथून १५ कि.मी. अंतरावर झालेल्या अपघातामध्ये ४ कर्मचाऱ्यांचा दुर्दैवी मृत्यू झाला. त्यामुळे माहे सप्टेंबर व ऑक्टोबर, २००८ या महिन्यामध्ये सेवानिवृत्त झालेल्या सेवकांचा सेवापूर्ती समारंभ पुढे ढकलण्यात आला होता. सदर समारंभ दिनांक १४/११/२००८ रोजी कॅ. वडके हॉल येथे संपन्न झाला. माहे सप्टेंबरमध्ये

एकूण २८ कर्मचारी सेवानिवृत्त झाले. त्यापैकी ७ सेवकांनी ऐच्छिक सेवानिवृत्ती घेतली. माहे ऑक्टोबर, २००८ मध्ये सेवानिवृत्त झालेल्या २५ सेवकांपैकी ८ सेवक ऐच्छिक सेवानिवृत्त झाले. अशा एकूण ५३ सेवकांपैकी ३१ सेवक या समारंभास उपस्थित होते.

या समारंभासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून श्री. वसंतराव गोडबोले, अध्यक्ष, पुणे मनपा सेवानिवृत्त संघ उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या सुरुवातीस कामगार प्रशिक्षण वर्ग योजनेतर्गत शैक्षणिक

दौऱ्यातील अपघातामधील मृत कर्मचाऱ्यांना श्रद्धांजली वाहण्यात आली. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक श्री. शिवाजी दौंडकर, कामगार कल्याणाधिकारी यांनी केले. माहे सप्टेंबर व ऑक्टोबरमध्ये सेवानिवृत्त झालेल्या सेवकांची ३० वर्षांपेक्षा जास्त सेवा झाली असून, सेवानिवृत्त सेवकांची सेवापूर्ती झाली आहे. यापुढेही सर्व सेवानिवृत्त सेवकांना महापालिकेच्या धोरणामध्ये सहभागी व्हावे, असे आवाहन प्रास्ताविकामध्ये श्री. दौंडकर यांनी केले. याशिवाय या सेवापूर्ती कार्यक्रमाचा प्रमुख उद्देश वर्ग १ ते ४ मधील सेवकांचा एकत्रित सत्कार करणे आणि सेवानिवृत्त सेवकांच्या अनुज्ञेय रकमा सत्वर आदा करणे यामध्ये मोठ्या प्रमाणावर यश मिळत असल्याचे नमूद करण्यात आले. आपल्या मार्गदर्शनामध्ये गोडबोले यांनी सेवानिवृत्त झाल्यानंतर पेंशन, वैद्यकीय योजना, इत्यादीच्या अनुषंगाने कागदपत्रांची पूर्तता आणि मिळालेली रक्कम सुरक्षितरित्या कशी गुंतवावी, या अनुषंगाने सेवानिवृत्त सेवकांना मार्गदर्शन केले. तसेच, सेवानिवृत्ती वेतन वा तदनुषंगिक कोणतीही अडचण आल्यास सल्लागार (कामगार) कार्यालय व सेवानिवृत्त सेवक संघाशी संपर्क साधण्याचे आवाहन श्री. गोडबोले यांनी केले. तदनंतर उपस्थित सर्व सेवानिवृत्त सेवकांना शॉल व स्मृतीचिन्ह देवून गौरविण्यात आले. शेवटी सर्व सेवानिवृत्त सेवकांचे उर्वरित आयुष्य सुखसमाधानी व आरोग्यदायी जावो अशा सद्विच्छा देवून कार्यक्रम संपन्न झाला. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन श्री. जयवंत शिंदे, ज्यु.प्रे.लेखनिक यांनी केले.

एक थरारक अनुभव

ताब्यात घेतले. त्यानंतर मृत सेवकांच्या मृतदेहांचे शवविच्छेदन करून घेतले, जेणेकरून पुढील कार्यवाही करणे सुकर होईल. आमचेपैकी कोणीही जेवले नव्हते. म्हणून मी दवाखान्याच्या व्यवस्थापकांना व प्रशासन प्रमुखांना जखमींना खाण्याची व्यवस्था करण्याची विनंती केली. त्यामुळे अर्धा तासामध्ये आमच्या लोकांना ब्रेड, वडे, केळी व पाणी देवू केले. परंतु कोणीही खाण्याच्या मनस्थितीत नव्हते. ही सर्व माहिती श्री. खिलारी यांना सांगण्यात आली. श्री. घरडे यांच्या मणक्याला व बरगड्यांना मार लागल्याने बेडवर पडून होते. त्यांच्याजवळ गेलो, त्यांना धीर धरण्यास सांगितले. प्रत्येक जखमीकडे जावून सर्वांना धीर देण्याचे काम करणे आवश्यक होते. पुण्यात संपर्कासाठी श्री. बाजारे धिरेड याची खूप मदत झाली. आम्हाला दवाखान्यातील डॉक्टर्स, नर्स, भटारखान्यातील सेवक यांची चांगली मदत मिळत होती.

त्यानंतर सायंकाळी श्री.जगताप नंदकिशोर, सल्लागार (कामगार) यांचा दिल्लीवरून दूरध्वनी झाला. त्यांनी चंदिगडला मृतदेह पाठविण्याची व्यवस्था करण्यास सांगितले. परंतु सायंकाळी मृतदेहासमवेत संपूर्ण रात्र बसून चंदिगडला जाणे अवघड होते. माझ्यासोबत बऱ्यापैकी असणारे सेवकही यायला तयार नव्हते. चार मृतदेह व दोन मारुती व्हॅन, आमच्या सोबत पोलिस, पण पोलिस पुढे बसणार व आम्ही मात्र मृतदेहांसोबत बसायचे अवघड नव्हे काय. त्यामुळे अग्निशामक दलाकडील श्री. राजू आल्हाट यांनी सोबत येण्याची तयारी दाखविली. परंतु मृतदेहांसोबत संपूर्ण रात्रभर बसून रहाणे शक्य नसल्याने श्री. जगताप साहेबांना सांगितले व आम्ही चंदिगडला न जाताच पोलिसांसोबत मृतदेह पाठविण्याचे ठरले व चंदिगडला पोचल्यास श्री. देवकरांसोबत गेलेले श्री. जाधव, श्री. आदमाने व श्री. बाबा गजधने मृतदेह ताब्यात घेतील, असे ठरले. परंतु चंदिगडहून दिनांक २७/९/२००८ रोजी रात्री २ वाजता मृतदेह पाठविल्याने कदाचित सकाळी १०-११ वाजता चंदिगडला मृतदेह पोचले असावेत. तोपर्यंत डॉ सोनकांबळे, श्री. विठ्ठल जगदाळे व श्री. अशोक धुमाळ तेथे पोचल्याचे समजले व त्यांनीच ते मृतदेह आपल्या ताब्यात घेतले असावेत. त्यानंतर त्यांनीच शवपेट्या तयार करून चंदिगडवरून मुंबईमार्गे पुण्याकडे मृतदेह पाठविले. दिनांक २६/९/२००८ च्या रात्री २ पर्यंत हा प्रकार चालू होता. त्यानंतर मी व श्री. आल्हाट बेडवर पडलो. नर्सला सांगून गोळ्या, इंजेक्शन घेतल्यानंतर मला चांगली झोप लागली. दिनांक २७/९/२००८ रोजी सकाळी ६ वाजता पुन्हा उठून जखमींची विचारपूस केली. तेवढ्यात सकाळी ८.३० ते ९ च्या दरम्यान श्री. जगताप साहेब, श्री. दौंडकर साहेब, मा. शाम देशपांडे, मा. अनिल भोसले, मा. अविनाश साळवे, मा. विकास मठकरी, श्री. मांजरे यांचे आगमन झाले. तेंव्हा मला जरा मोकळे वाटले.

यानंतर सर्वानुमते कुलू सिव्हिल हॉस्पिटलमधील लोकांच्या २ बॅचेस करण्यात आल्या. कमी लागलेल्यांची पहिली १० जणांची व दुसरी जास्त जखमींची. राहिलेल्यांपैकी २ गंभीर असलेल्यांसोबत ३ लोकांना चंदिगडला पाठविले होते व राहिलेले ४२ लोक अँडमिट होते. त्यापैकी एकूण १० कमी लागलेल्या लोकांना घेवून कुलूवरून मला रोडने दिल्लीला पाठविण्यात आले आणि बाकीच्या जास्त जखमींना कुलूवरूनच सकाळच्या खास विमानाने पुण्याला आणण्याचे ठरले. त्याप्रमाणे तेथून विमानतळापर्यंत दोन व्हॅनेने डोमेस्टिक विमानतळावर पोचलो. दिल्ली विमानतळावरून १ वाजता विमान सुटले व दुपारी १ वाजता लोहागार विमानतळावर उतरलो. त्यानंतर श्री. दौंडकर यांचेसमवेत ४ व चंदिगड येथील ३ प्रशिक्षणाधीन्या त्याच दिवशी रात्री १२ च्या सुमारास पुण्यामध्ये पोचल्याचे समजते.

महापालिका सफाई कर्मचाऱ्यांचे अभिष्टचिंतन

दिपावली म्हणजे दिव्यांचा, प्रकाशाचा सण. या सणामध्ये सर्वजण आपल्या कुटुंबियांसमवेत दिवाळी उत्साहाने साजरी करत असतात. तथापि, पुणे महापालिकेचे कर्मचारी विशेषतः सफाई कामगार मात्र दिवाळीत देखील सुट्टीचा आनंद न घेता संपूर्ण शहर स्वच्छ करण्याची जबाबदारी घेत

अहोरात्र सेवा देत असतात. या प्रसंगी या कर्मचाऱ्यांना आपल्या कुटुंबियांसमवेत एकत्रित दिवाळी साजरी करता येत नाही. अशा चतुर्थश्रेणी कर्मचाऱ्यांना एकत्रित दिवाळी फराळाचा आनंद लुटता यावा यासाठी माजी महापौर व विद्यमान नगरसेवक मा. सौ. कमल व्यवहारे यांचेवतीने दिवाळी फराळ कार्यक्रमाले आयोजन करण्यात आले होते. गणेश कला क्रीडा येथे आयोजित या कार्यक्रमास भवानीपेट, सहकारनगर, बिबवेवाडी, टिळकरोड व कसबा विश्रामबागवाडा क्षेत्रीय कार्यालयाचे अधिकारी व कर्मचारी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी जेष्ठ कामगार नेते डॉ. बाबा आढाव होते. या कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून मा. मुक्ता मनोहर, सरचिटणीस, पुणे मनपा कामगार युनियन, अँड. अभय छाजेड, अध्यक्ष, पुणे शहर काँग्रेस, मा. ज्ञानेश्वर मोळक, उप आयुक्त, क्षेत्रीय कार्यालयांचे क्षेत्रीय अधिकारी व क्षेत्रीय वैद्यकीय अधिकारी उपस्थित होते. सुरुवातीस मनोरंजनाचा सुगम कार्यक्रम झाल्यानंतर कार्यक्रमाचे अध्यक्ष व प्रमुख पाहुण्यांचे हस्ते सफाई कर्मचाऱ्यांना फराळ व भेटवस्तुचे वाटप करण्यात आले. या वेळी उत्कृष्ट कामगिरी बजावलेल्या कर्मचाऱ्यांचा सत्कार प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते करण्यात आला.

महापालिका कर्मचारी सेवेत असताना उत्कृष्ट कामगिरी बजावतात. त्यामुळेच सामान्य नागरिकांचे प्रश्न सोडविण्यास आम्हास मदत होते आणि त्यामुळेच सतत २० वर्षे नगरसेवकपद भूषविण्याचा मान मिळाला, असे गौरवोद्गार मा. कमलताई व्यवहारे यांनी काढले. या प्रसंगी डॉ. बाबा आढाव, मा. मुक्ता मनोहर व अँड अभय छाजेड यांनी मनोगत व्यक्त केले. या कार्यक्रमास महापालिका अधिकारी व कर्मचारी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

अशा प्रकारे अनेक सामाजिक, स्वयंसेवी व स्थानिक मा. नगरसेवकांनी सफाई कर्मचाऱ्यांसाठी दिपावली अभिष्टचिंतनाचे कार्यक्रम आयोजित केले होते.

वेतनश्रेणी सुधारणा सल्लागार समिती स्थापन

सहाय्या वेतन आयोगाच्या शिफारशीनुसार महापालिका अधिकारी/सेवकांच्या वेतनश्रेण्या सुधारणेकामी मा. अतिरिक्त महापालिका आयुक्त (ज) यांचे अध्यक्षतेखाली वेतनश्रेणी सुधारणा सल्लागार समिती गठित करण्यात आली आहे. या समितीचे सदस्य सचिव म्हणून मा. सल्लागार (कामगार) काम पहाणार असून, या समितीमध्ये मा. उप आयुक्त (जिंच), मा. मुख्य लेखापाल व मा. उपलेखापाल यांचा सदस्य म्हणून महापालिका प्रशासनातर्फे समावेश करण्यात आला आहे. पुणे मनपा कामगार युनियन या मान्यताप्राप्त कामगार संघटनेचे प्रतिनिधी म्हणून मा. मुक्ता मनोहर, मा. उप आयुक्त (वि.का.क्र.३), सर्वश्री पांडुरंग सावंत व चंद्रकांत शितोळे हे सदस्य म्हणून काम पहाणार आहेत. या समितीने केंद्र शासन व राज्य शासनाकडील सुधारित वेतनश्रेणी आणि महानगरपालिकेतील संवर्ग, हुद्दे व वेतनश्रेणी यांचा विचार करून चार महिन्यांमध्ये अहवाल देण्याचे निर्देश मा. महापालिका आयुक्त यांनी दिले आहेत.

धनकवडी क्षेत्रीय कार्यालयातील सेवकांसाठी आरोग्य शिबीर

पुणे महापालिकेच्या धनकवडी क्षेत्रीय कार्यालयातील सेवकांसाठी शनिवार दिनांक १५/११/२००८ रोजी हाडांचा टिसूळपणा मोजण्याचे आगळेवेगळे आरोग्य शिबीर आयोजित करण्यात आले होते. नोव्हार्टिस कंपनीच्या सहकार्याने आयोजित करण्यात आलेल्या या आरोग्य शिबीरामध्ये एकूण ९० कर्मचाऱ्यांची तपासणी करण्यात आली.

या वैशिष्ट्यपूर्ण शिबीरामध्ये हाडांच्या टिसूळपणाची सुरुवात, त्यामुळे उद्भवणाऱ्या समस्या आणि वेळीच करावयाच्या उपाययोजना याबाबत कर्मचाऱ्यांना मार्गदर्शन करून उपचारात्मक माहिती देण्यात आली. या शिबीरामध्ये तज्ञ डॉक्टरांनी उपचार आणि अधिक तपासण्यांबाबत मार्गदर्शन केले. ज्या कर्मचाऱ्यांची हाडे टिसूळ होण्यास सुरुवात झाली आहे किंवा हाडांमधील टिसूळपणा वाढला आहे, अशा सर्वांना महापालिकेच्या दवाखान्यातून या आजारकाचा प्रतिबंध करणेसाठी

औषधवाटपाची व्यवस्था करण्यात आली. तसेच, या शिबीराद्वारे उपचारांबरोबरच योग्य, परिपूर्ण आहार व नियमित व्यवहार यांचे महत्त्व सांगण्यात आले.

रोजच्या धावपळीच्या व धकाधकीच्या जीवनामध्ये कर्मचाऱ्यांना स्वतःच्या आरोग्यविषयक समस्यांकडे आणि व्यायामाकडे पुरेसे लक्ष देण्यास वेळ मिळत नाही आणि अशाच दुर्लक्षित समस्यांची परिणती एखाद्या मोठ्या आजारामध्ये होवू शकते. भविष्यात होवू घातलेला एखादा आजार सुरुवातीलाच ओळखून त्यावर वेळीच प्रतिबंधक उपाययोजना करणे हा या शिबीर आयोजनाचा हेतू होता. या शिबीरामध्ये सुचविण्यात आलेल्या सर्व उपचारांचा आढावा ३-६ महिन्यांनंतर पुन्हा या तपासणीद्वारे घेण्यात येईल, असे मा. उमेश माळी, क्षेत्रीय अधिकारी, धनकवडी क्षेत्रीय कार्यालय व डॉ. केतकी घाटगे, क्षेत्रीय वैद्यकीय अधिकारी यांनी शिबीरादरम्यान सांगितले.

हे शिबीर यशस्वीरित्या आयोजित करण्यासाठी धनकवडी क्षेत्रीय कार्यालयाचे क्षेत्रीय अधिकारी मा. उमेश माळी, क्षेत्रीय वैद्यकीय अधिकारी डॉ.केतकी घाटगे, सहाय्यक अभियंता श्री. हेमंत मोरे, विभागीय आरोग्य निरीक्षक श्री. घोळप, सर्व आरोग्य निरीक्षक यांनी परिश्रम घेवून मार्गदर्शन केले. याशिवाय साउथ पुणे डॉक्टर्स असोसिएशनचे डॉ. राजेंद्र जगताप, डॉ. विजय वारद, डॉ. निलेश जगताप, डॉ. बोरकर, डॉ. खेडकर व नोव्हार्टिस कंपनीचे श्री. जितेंद्र ओसवाल व श्री. रोहित पारसे यांनी शिबीरासाठी महत्त्वपूर्ण सहकार्य दिले. अशाच प्रकारची शिबीरे महापालिकेतील सर्व कर्मचाऱ्यांसाठी व सर्व क्षेत्रीय कार्यालयातील सेवकांसाठी राबविण्याचा मनोदय आहे.

माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ चे अंमलबजावणीसाठी

- ❖ अधिनियमातील कलम ४ नुसार १७ बाबींची माहिती प्रसिध्द करणेकामी सुधारित केलेल्या विहित नमुन्यात माहिती सत्वर संकेतस्थळावर प्रसूत करा. प्रसूत केलेली माहिती वेळोवेळी अद्ययावत करा.
- ❖ जन माहिती अधिकाऱ्यांनी त्यांच्याकडे आलेल्या माहिती मागणी अर्जांवर ३० दिवसांत कार्यवाही करणे बंधनकारक आहे.
- ❖ माहिती मागणी अर्ज आपल्या विभागाशी संबंधित नसल्यास सादर अर्ज संबंधित विभागाकडे त्याच दिवशी पाठवून त्याप्रमाणे अर्जदारास कळवा.
- ❖ अर्जदारास माहिती पाठविताना उपलब्ध माहिती पाठविण्यात यावी. अनावश्यक व मागणी न केलेली माहिती पाठवू नये. तसेच, चुकीची व अपूर्ण माहिती पाठविली जाणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- ❖ प्रथम अपिलीय अधिकाऱ्याने त्यांच्याकडे दाखल झालेल्या अपिलांबाबत ४५ दिवसांत अंतिम कार्यवाही करणे बंधनकारक आहे.
- ❖ अधिनियमातील तरतुदीनुसार मासिक अहवाल मे. राज्य शासनाकडे सादर करणे बंधनकारक आहे. त्या अनुषंगाने विवरणपत्र क्र. १, २ व ३ भरून सल्लागार (कामगार) कार्यालयाकडे दरमहा ५ तारखेपर्यंत पाठवावे.
- ❖ वार्षिक अहवाल प्रत्येक वर्षी जानेवारी महिन्यामध्ये सादर करणे बंधनकारक आहे.
- ❖ वार्षिक अहवाल विवरणपत्र क्र. १, २ व ३ मध्ये दिनांक ५ जानेवारी पूर्वी सल्लागार (कामगार) कार्यालयाकडे सादर करावा.
- ❖ मा. आयुक्त, राज्य माहिती आयोग यांनी अपिल निर्गत कार्यक्रमांमध्ये दिलेल्या निर्देशांचे विहित मुदतीत पूर्तता करून पूर्तता अहवाल राज्य माहिती आयोग आणि मा. महापालिका आयुक्त यांचेकडे इकडील कार्यालयामार्फत सादर करावा.
- ❖ या कामी मा. महापालिका आयुक्त व मा. अतिरिक्त महापालिका आयुक्त यांनी निर्गमित केलेल्या आदेशांचे काटेकोरपणे पालन करा.
- ❖ मा. महापालिका आयुक्त यांचे आदेशाने नियुक्त करण्यात आलेल्या प्रथम अपिलीय व जन माहिती अधिकारी यांच्या मुळ नियुक्त्यांमध्ये परस्पर बदल करू नयेत.
- ❖ माहिती अधिकार अधिनियमातील सर्व तरतुदींचे कटाक्षाने पालन करा आणि शास्तीपासून दूर राहा.

महापालिका सेवकांच्या

पाल्यांचा सन्मान महापालिका कामगार युनियनचे दिवंगत कामगार नेते अप्पासाहेब भोसले यांचा सहावा स्मृतीदिन शनिवारवाडा प्रांगणात संपन्न झाला. या समारंभामध्ये पुणे महापालिका कामगारांच्या जवळपास ७०० पाल्यांना विविध क्षेत्रात मिळविलेल्या नैपुण्याप्रित्यर्थ रोख पारितोषिके देवून सन्मानित करण्यात आले. या कार्यक्रमास अहमदाबादचे अॅड. लक्ष्मण पाटणवाडीया प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थानी पुणे मनपा कामगार युनियनचे अध्यक्ष श्री. डी.एस.देशपांडे होते.

कार्यक्रमाची सुरुवात मा. अप्पासाहेब भोसले यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार घालून झाली. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक श्रीमती मुक्ता मनोहर, सरचिटणीस, पुणे मनपा कामगार युनियन यांनी केले. प्रास्ताविकामध्ये श्रीमती मनोहर यांनी कामगारांच्या मुलांनी आधुनिक तंत्रज्ञान आणि विज्ञान याबाबत अधिक माहिती घेवून रोजगार संधी विचारात घेवून व्यवसायिक शिक्षण घेणे आवश्यक असल्याचे मत मांडले. कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे अॅड. पाटणवाडिया यांनी अहमदाबाद येथील म्युनिसिपल कामगारांच्या लढ्याची माहिती दिली. अहमदाबादमध्ये मोठ्या संख्येने सफाई कामगार कार्यरत आहेत. त्यांच्या मागण्यांसाठी तेथील कामगार संघटना सतत प्रयत्न करत असतात. गिरणी कामगारांच्या वारसांनाही नोकरी मिळणेकामी वारस करार करण्यात आला आहे. असे अॅड. पाटणवाडिया यांनी आपल्या प्रमुख मार्गदर्शनात नमूद केले. त्यानंतर कार्यक्रमात कॉ. उदय भट आणि कॉ. भालचंद्र केरकर यांनी आपली मनोगते व्यक्त केली. यामध्ये पुणे मनपा कामगार युनियनच्या मजबुतीसाठी अप्पासाहेबांनी दिलेल योगदान श्री. केरकर यांनी स्पष्ट केले. तर कॉ. उदय भट यांनी सध्याच्या राष्ट्रीय आर्थिक स्थितीबाबत उपस्थित कामगारांना मार्गदर्शन केले. आजच्या आर्थिक मंदीमुळे युरोप आणि अमेरिकेमध्ये होणारे बदल जागतिक अर्थव्यवस्थेवर परिणाम करणारे असून कामगारांनी त्याचा अभ्यास करणे आवश्यक असल्याचे श्री. भट यांनी सांगितले. आपल्या अध्यक्षीय भाषणामध्ये श्री. डी.एस.देशपांडे यांनी कामगारांची उपस्थिती आणि उत्साहाची प्रशंसा केली. या कार्यक्रमांमध्ये मा. ज्ञानेश्वर मोळक, उप आयुक्त यांचेही समयोचित भाषण झाले. या कार्यक्रमास पुणे मनपातील अधिकारी व कर्मचारी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन श्री. प्रकाश जाधव यांनी केले.

क्रीडा स्पर्धा आयोजन
निधीमार्फत १२ ते १६ जानेवारी, २००९ या कालावधीत विविध क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन करण्यात येणार आहे. इच्छुक सभासद सेवकांनी सल्लागार (कामगार) व पं. नेहरु स्टेडियम येथे संपर्क साधावा.

वाचकांसाठी...

- ❖ खातेप्रमुखांच्या कार्यालयाकडून दरमहा अंक उपलब्ध करून कार्यालयाच्या दर्शनी भागावर/सूचना फलकावर लावा.
- ❖ आपला अंक वाचून झाल्यावर दुसऱ्याला वाचण्यास द्या.
- ❖ अभिप्राय व सूचना द्या.
- ❖ नवीन स्तुत्य उपक्रम/योजना/कार्यक्रम यांचे फोटोसहित संक्षिप्त वृत्त पाठवा.
- ❖ मनपा वेबसाईटवर प्रसिध्द केलेला अंक पहा.
- ❖ अंकासाठी लेख, कविता, विनोद, इत्यादी साहित्य छायाचित्रासह पाठवा.

कल्याणवार्ता

नोव्हेंबर, २००८

- ❖ **प्रकाशक तथा अध्यक्ष** ❖ कामगार कल्याण निधी मा. प्रवीणसिंह परदेशी आयुक्त, पुणे महापालिका
- ❖ **संपादक** ❖ मा. नंदकिशोर जगताप सल्लागार (कामगार)
- ❖ **कार्यकारी संपादक** ❖ शिवाजी दौंडकर कामगार कल्याण अधिकारी
- ❖ **सहाय्यक** ❖ सौ. ज्योती अ.भोसले
- ❖ **मुद्रक** ❖ जयंत पवार व्यवस्थापक, मुद्रणमहर्षि मारामार दाते मुद्रणालय, मनपा, पुणे.
- ❖ **प्रकाशन स्थळ** ❖ पुणे महापालिका शिवाजीनगर, पुणे ४११ ००५
- या अंकात प्रसिध्द झालेल्या मतांशी प्रकाशक, संपादक, कार्यकारी संपादक व पुणे महापालिका सहमत असतीलच असे नाही.
- ❖ **संपर्क** ❖ सल्लागार (कामगार) कार्यालय, पुणे महानगरपालिका. दूरध्वनी क्र. २५५० १२५५/१२५२/१२५३ ईमेल आयडी nandkumar.jagtap @punecorporation.org **फक्त खाजगी वितरणासाठी** (विनामूल्य)